

Preken

Van de Protestantse Gemeente Enschede
Verrijzeniskerk - de Schalm

Marcus 1

Verrijzeniskerk 120115

Ds R. Vissinga

Lieve gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Eigenlijk weten we niet zo heel veel van Marcus. Ook niet van de wijze waarop hij zijn boekje geschreven heeft. Men neemt aan, dat het omstreeks het jaar 65 (na Christus uiteraard) geweest is, dat Marcus schreef. Sommige uitleggers denken zelfs dat hij in Rome zat te schrijven op het moment dat de stad in brand stond en de christenen ervan verdacht werden de stad aangestoken te hebben. Zijn boekje zou dan bedoeld zijn om de christenen voor te bereiden op hevige vervolgingen. En inderdaad gaat het in het evangelie van Marcus veel over het lijden van Christus en van de christenen. Het lijkt wel duidelijk dat Marcus schreef in een klimaat dat steeds grimmiger werd voor de christenen. Ze waren nog ver af van het moment dat ze als geëerde burgers werden beschouwd. Ze werden gezien als afwijkende, vreemde en zelfs misdadige verraders. Keizer Nero liet ze in de arena in Rome door honden verscheuren en daarna verbranden, in de tijd dat Marcus zijn boek schreef.

't Is niet duidelijk wie Marcus was. Een leerling van Petrus? Of dezelfde als Johannes Marcus uit Handelingen 12? Er zijn geen aanwijzingen die ons zekerheid geven.

Waar men het in de bijbelwetenschap tegenwoordig algemeen over eens is, dat is dat Marcus de eerste is geweest, die de gedachte heeft opgevat om een verhaal te schrijven over het leven van Jezus.

Er waren wel verzamelingen in omloop met 'Woorden van de Heer', en ook wel uiteenzettingen of preken over de betekenis van Jezus—denk maar aan de brieven van Paulus-, maar er was nog geen beschrijving van het leven van Jezus. Maar eigenlijk is het ook weer niet zo, dat Marcus een biografie schrijft. Hij schrijft een verhaal over Jezus dat het midden houdt tussen een biografie en een preek. Hij laat de betekenis van Jezus zien aan de hand van de gebeurtenissen. Dat doet hij in een eenvoudige verhalende vorm en daardoor wordt hij de schepper van een nieuwe literatuursoort, die hij 'evangelie' noemt.

We gaan er van uit, dat Marcus de eerste was die een dergelijk evangelie schreef. De andere evangeliën, die van Matteus, Lukas en Johannes bestonden als zodanig nog niet. Er was alleen mondelinge overlevering over Jezus' leven en vooral prediking vanuit Jezus' kruis en opstanding.

Hoe het evangelie van Marcus is ontstaan weten we niet. Heeft hij alleen bijeengevoegd, wat hij in de overlevering en in de herinnering van de eerste gemeente vond? Hij zal toch zelf ook zijn inbreng hebben gehad in het verhaal dat hij heeft samengesteld. Alles wijst erop, dat hij heel doelbewust zijn verhaal opbouwt en zijn lezers meevoert om ze in te wijden in het geheimenis van Jezus, de man uit Nazareth. De boodschap van Jezus wordt als het ware ingeschreven in het verhaal over zijn leven.

Het evangelie van Marcus geeft niet alleen historisch-biografisch informatie over Jezus. Het laat vooral aan de hand van verhalen over Jezus zien, dat hij de Messias is, en wat dat inhoudt.

Het is een preek, een catechisatie, in verhaalvorm.

Het lijkt erop, dat Marcus schrijft voor mensen, die nog maar kort daarvoor tot geloof gekomen zijn. Eenvoudige mensen, die nog ingeleid en ingewijd moeten worden in de geheimen van God en de

Messias. Wat ze wisten, wat ze gelóófd en was: Jezus Christus is de van God gezondene. Het koninkrijk van God is nabijgekomen. Maar wat dat precies inhield was hun nog niet duidelijk. Dat probeert Marcus ze vertellenderwijs te leren.

Daarom wordt er – naar ons gevoel - hier en daar wat weinig exact omgesprongen met historische gegevens. Marcus strijkt soms historische plooien glad, zodat we niet meer kunnen reconstrueren hoe het werkelijk is geweest. Af en toe dikt hij gebeurtenissen aan en werkt ze uit tot preken. Hij laat ook hele stukken weg, die wij voor het verstaan van wat er is gebeurd heel belangrijk vinden. Over de geschiedenis van Jezus' jeugd rept hij met geen woord, terwijl wij altijd de neiging hebben iemands leven min of meer te 'verklaren' vanuit zijn jeugd.

Ook zijn geboorte wordt door Marcus niet eens genoemd! Moet u nagaan, dat hij helemaal voorbijgaat aan wat bij Lukas in zijn verhaal van de volkstelling en de herberg, van de engelen en de herders zo'n grote rol speelt. Jozef, die bij Matteus zo duidelijk aanwezig is, is bij Marcus helemaal afwezig en Maria – denk es aan de aankondiging van Jezus' geboorte door de engel Gabriël, aan de lofzang, die in de liturgie van de kerk zo'n prominente plaats gekregen heeft, Maria speelt een heel bescheiden rol.

Marcus heeft voor de historische verbanden weinig belangstelling. Hij ordent zijn vertelstof zo, dat hij zijn lezers zo goed mogelijk kan binnen voeren in de geheimen van het koninkrijk, dat gekomen is in de gestalte van de Messias.

Begin van het evangelie van Jezus Christus, horen we aan het begin. En dan, enkele verzen verderop is Jezus ineens daar. Plotseling, zonder voorgeschiedenis of biografische bijzonderheden. Hij wordt aangekondigd, als degene op wie de Geest is neergedaald en die de Zoon van God is. Geen zorgvuldige formuleringen om uit te leggen wat dat allemaal betekent, zoals we vinden bij Matteus en Lucas en vooral bij Johannes. Nee, Marcus valt gewoon direct met de deur in huis. Jezus wordt eenvoudig aangekondigd als de Christus, de Zoon van God, wat dat ook mag betekenen. Het klinkt als een fanfare, of liever als een ouverture, een openingsstuk, waarin het thema van wat volgen zal al doorklinkt. Maar doorgronden kunnen we het nog niet. Misschien zal dat gaan komen. Het zijn grote woorden, die Marcus hier gebruikt, grote woorden, die straks aangevuld moeten worden. Straks zullen we wel gaan ontdekken wat ze betekenen. Het is alsof Marcus hier in het begin al tegen zijn lezers zegt: onderga dit boekje als een inwijding in de geheimenissen van de Messias.

Johannes de Doper is bij Marcus alleen maar een aankondiger van Jezus, zonder een duidelijk gezicht, zonder een duidelijke boodschap, zoals we die uitgewerkt vinden in Matteus 2 en in Lukas 3. Ook de voorbereidingstijd in de woestijn beslaat bij Marcus nog maar één vers. Alles is gericht op Jezus, die de wereld intrekt met de boodschap: 'De tijd is vervuld en het koninkrijk van God is nabij gekomen. Bekeert u en geloof het evangelie.' De ouverture eindigt in een stralende uitroep en een nodigende oproep. Het doek gaat open. Het spel gaat beginnen.

Jezus treedt tevoorschijn als iemand, van wie iets uitgaat. Hij trekt mensen naar zich toe en hij leert met gezag. Demonen moeten hem gehoorzamen, zieken worden genezen en een melaatse wordt gereinigd. Jezus' optreden blijft niet beperkt tot woorden, tot de 'leer' – er gebeurt ook echt iets met de mensen die met hem in aanraking komen. Zijn woord geneest. Hij gebiedt en de demonen gehoorzamen hem. Het koninkrijk van God dringt door tot in de harten en lichamen en structuren van mensen. Met macht!

Bijna als een moderne historicus beschrijft Marcus wat er plaats vindt zonder er veel commentaar op te geven. Hij blijft aan de buitenkant, bij de zichtbare dingen, die iedere zogenaamd 'objectieve' waarnemer opgevallen zouden zijn.

Hij beschrijft wat er gebeurt.

De meeste onderzoekers van dit evangelie zijn van mening, dat Marcus hier het dichtst bij – wat wij noemen – de historische gebeurtenissen komt. Men neemt aan, dat Jezus inderdaad zieken heeft genezen door zijn bevrijdende woord. En dat hij demonen en boze geesten heeft uitgeworpen, dat wil zeggen, geesteszieken heeft genezen. Alles wijst er op dat Jezus de gave had om zieken te genezen. Dat was in die tijd, waarin er nog geen dokters waren zoals wij die kennen en waarin er nog geen medische wetenschap was, geen uitzondering. Er worden ons uit de oudheid allerlei verhalen verteld van mensen, die zieken konden genezen. Door kruiden. Door beïnvloeding. En vooral ook door de bevrijdende kracht van hun boodschap. Die deed mensen genezen tot in de diepte van hun hart en de randen van hun lichaam.

Ook Jezus was een genezer. Hij helpt mensen, zodat zij zich verdringen voor de deur. De triomftocht van de Messias lijkt begonnen.

Wie is Jezus? Hij is de genezer van zieken. Zowel van lichamelijk als geestelijk gestoorden, de kneusjes van de toenmalige maatschappij. Hij grijpt in in de nood van deze mensen. Hij is de bevrijdende genezer.

Maar dan zet er ook al snel een tegenbeweging in in het verhaal van Marcus. Het koninkrijk van God blijkt toch niet zo recht toe recht aan te komen in een overwinnende en genezende triomftocht, als wij wel zouden willen. Hier in het begin van zijn werken legt Jezus de mensen die genezen worden, een zwijggebod op. De genezing van een melaatse moet wel gemeld worden aan de priesters, maar tegelijk moet de genezene verder zwijgen. Alles wijst erop dat Marcus een rem inbouwt op een al te ongebreideld wondergeloof. Een genezing kan in elk geval niet worden gebruikt als een 'reclamemiddel' voor het werk van de Messias. Een genezing is als zodanig geen overtuigend bewijs van Jezus' messiaanse opdracht en macht.

Jezus' wondertekenen staan niet los van zijn prediking. Ze mogen geen zelfstandig leven gaan leiden. De wonderen en vooral de genezingen zijn wel een uiting van het koninkrijk van God dat binnentreedt in onze werkelijkheid, maar tegelijkertijd verbergen ze het geheimenis van het koninkrijk. Genezingen zijn de zichtbare zijde van het Rijk. Daar komt de werking van God helemaal aan de oppervlakte. Het gaat God er om, dat mensen weer 'heel' zullen leven. Maar ze onthullen niet het hart van God, het geheimenis van het Koninkrijk, het hoe van de Messias. Voor de genezene is de genezing een stukje vervuld koninkrijk. Hij voelt de overwinning van het Rijk van God tot in zijn botten. Maar hij kan zijn genezing niet gebruiken om anderen te overtuigen, want genezingen kunnen op zichzelf nog door honderd andere mensen en door honderd oorzaken geschieden. Daarom is het: gelovig aanvaarden en zwijgen!

Hier, in het eerste hoofdstuk van zijn evangelie maakt Marcus de contouren van Jezus' macht duidelijk. Hij wil mensen genezen, herstellen, terugbrengen tot het geluk. Hij bevrijdt van ziekte, zonde en knellende structuren. Maar dat is meer dan een gemakkelijke triomftocht. Jezus doet meer en hij wil meer. Maar voorlopig is dat nog niet duidelijk. We noemen het maar: het geheim van de Messias, of het mysterie van het Koninkrijk van God. Het is in elk geval geen gemakkelijke genezingskracht, die de hele wereld in één klap aan zijn voeten legt. Het gaat tot op de diepte van de zonde, zullen we in het tweede hoofdstuk horen en daarna nog dieper ontdekken. De lezers zullen het stap voor stap leren. Daaronder scharen wij ons.

We hebben een indruk gekregen van Jezus. Maar wat er precies aan de hand is en wat de consequenties ervan zijn, daar zullen we nog van horen.

Amen